

Гліна, вада і агонь... Тры адвечныя і нязменныя складнікі традыцыйнага беларускага промыслу і традыцыйнага нацыянальнага мастацтва. Гліна, вада і агонь — тры стаўпы, жыццёвая аснова спрадвечнага для многіх народаў ганчарнага рамяства і сучаснай мастацкай керамікі. Ды ёсць яшчэ і няўгледны творчы складнік. Наколькі ён уплывовы? Вядома, да пачатку XXI стагоддзя "абагульненае аблічча" традыцыйнай беларускай керамікі мянялася, фантазіі мастакоў і развіццё новых тэхналогій

пакідалі на ім гэтак званы крэатыўны адбітак. Але ці мажліва ў старажытнай галіне творчасці сказаць нешта прынцыпова новае сёння, ці здатны сучасны кераміст здзівіць спанатранага знаўцу мастацтва нейкім адкрыццём? Такое пытанне страчвае ўсялякі сэнс, калі гаворка ідзе пра мастакоў-керамістаў Калтыгіных: знакамітага бацьку, лаўрэата спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь за 2009 год Валерыя Калтыгіна і яго паспяховага сына Максіма.

Валерый Калтыгін "Кайн і Авел"

Глінапіс

Біблейская мудрасць мастацкай керамікі

«Арт-Жыжаль»

Жыжаль, паводле беларускай міфалогіі, — бог агню ў хатняй печы, у горнах кавала ды ганчара, сімвал творчага пошыва. Гэтая няўгледная істота з'яўляецца штолета ў маляўнічым кутку на Бабруйшчыне, паблізу ціхай Бярэзіны, і збірае вакол сябе мастакоў-керамістаў. Яны едуць сюды з Балгарыі, Латвіі, Малдовы, Польшчы, Расіі, Румыніі, Украіны... Працуюць поруч з беларускімі калегамі амаль месяц, апантанымі ідэяй яднання мастака з прыродай, захопленымі мажлівасцю папрацаваць з глінай на адкрытым паветры, у магічным коле жывога агню. Іх творчыя пошукі звязаныя з тэхналогіяй г. зв. перарванага аб'ялу, дзе ўсё трымаецца на невытлумачальным "ледзь-ледзь", што дае непаўторныя дэкаратыўныя эфекты. А потым лепшыя з гэтых многіх дэсяткаў унікальных рукатворных цудаў напавняюць прыгажосцю і вобразнасцю, цеплынёй і магутнай энергіяй прастору выставачнай залы. І здзіўляюць невычэрпнасцю фантазіі, даціннасцю, майстэрствам керамістаў.

"Арт-Жыжаль", міжнародны пленэр па кераміцы, праводзіцца з 2003 г. дзякуючы ініцыятыве старшыні Бабруйскай гарадской арганізацыі Беларускага саюза мастакоў Валерыя Калтыгіна і яго кнігайніцтвам, пры якіх

Свой крыж Валерыя Калтыгіна

Падумаць толькі, якія метамарфозы зведала мяккая і крохкая гліна з таго часу, як аднойчы апынулася ў руках чалавека кемлівага і творчага! Міналі стагоддзі, тысячагоддзі, а падручны і паслужны прыродны матэрыял быў, як і раней, запатрабаваны ў вытворчасці функцыянальных рэчаў. Нават у нашага сучасніка словазлучэнне "мастацкая кераміка" выклікае асацыяцыі найперш з нейкай пасудзінай — глянком, дэкаратыўнай талеркай ці вазачкай. Або цацкай-сувенірам. Але бачыш творы Валерыя Калтыгіна — і забываешся на стэрэатыпы і ўмоўнасці відавых ці жанравых азначэнняў. Гэта Высокае Мастацтва, якое захапляе не толькі бясконца разнастайнай і віртуознай фарматворчасцю, вынаходлівай варыяцыйнасцю дэкору, пазнавальнасцю аўтарскага почырку, але — найперш! — глыбінёй шматграннай індывідуальнасці самога творцы, спакроўленага з роднай глебай.

Кераміка можа быць інтэлектуальнай. Філасофскай. Вытанчана пачуццёвай. Легендарны міфатворца В. Калтыгін яшчэ раз пераканаў у гэтым, прадставіўшы на нядаўняй

Валерый Калтыгін — з графічнай серыі "Анёлы ў горадзе", работа з серыі "Ню";
Максім Калтыгін "Гранат".

Валерый Калтыгін — з керамічных серыі "З правінцыйнага быцця" і "У кожнага свой крыж";
Максім Калтыгін "Ной і тры сыны".

Нарадзіўся Валерый Калтыгін у мястэчку Антопаль Драгічынскага раёна. Скончыў аддзяленне керамікі мастацкага ГППВ № 15 г. Бабруйска, Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў). Больш як 30 гадоў выстаўляецца ў краіне і за мяжой. Удзельнік міжнародных сімпозіумаў па кераміцы на Украіне, арганізатар і кіраўнік пленэраў па кераміцы ў Беларусі. Работы захоўваюцца ў айчынных і замежных музеях, у прыватных калекцыях. Яго творчасць прадстаўлена ў кнізе І. Елатомцавай "Шэдэўры сусветнай керамікі". Спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь выкладчык Бабруйскай дзіцячай мастацкай школы імя У. Дамарада В. Калтыгін адзначаны за захаванне і развіццё традыцый народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, арганізацыю міжнародных пленэраў і актыўную выставачную дзейнасць. Максім Калтыгін у 1993 г. набыў спецыяльнасць мастака-дэкаратара ў Бабруйскім вучылішчы, затым скончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта і Беларускую дзяржаўную акадэмію мастацтваў. Член Беларускага саюза мастакоў. Жыве ў Мінску.

рыя Калтыгіна, пад яго кіраўніцтвам, пры яго чынным удзеле. Калі пяць гадоў таму сталічная мастацкая галерэя "Універсітэт культуры" зладкавала выстаўку работ удзельнікаў II міжнароднага пленэру "Арт-Жыжаль" (з паказам ілюстраванай нацыянальнай — захапляльнай хронікі гарачага жыцця і амаль бесперапыннага, цяжкага фізічна, мастацкага працэсу ля полымя), імя гэтага выдатнага майстра, педагога, арганізатара было вядомае пераважна ў асяроддзі калег. Уражаныя прафесійным узроўнем і выпікамі творчых акцый на Бабруйшчыне наведлікі выстаўкі загаварылі пра тое, што ў мастацтвае не бывае перыферыі, што бабруйчанін Валерый Калтыгін вызначыўся як таленавіты і аўтарытэтны лідэр у сваёй сферы далёка за межамі Беларусі, што яго майстэрства перасягнула еўрапейскую вышыню...

Выпікі такіх пленэраў цяпер штогод экспануюцца ў розных выставачных залах сталіцы. Пры канцы 2009-га былі яны прадстаўлены і на Першай трыенале беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, падчас абмеркавання якой В. Калтыгін пераканана гаварыў: "Пленэр пад Бабруйскім — гэта адхланне для керамістаў. Эгіптам і тым, хто асабліва не рызыкуе, прыпрымаваецца аднастайных напрацовак (а значыць, паціху старэе), няма чаго рабіць на пленэры. "Арт-Жыжаль" — гэта экстрым, экспромт, эксперымент і эксклюзіў... Мы не прэтэндуем на высокі ўзровень, працуем у палявых умовах, бывае — пад замай, у процістаянні мноству іншых праблем, да знясілення. Але ўсё мастацтва і развіваецца на аснове эксперыменту: калі няма спроб, памылак, рызык — нічога не будзе".

раканаў у гэтым, прадстаўлены на нядзельнай выстаўцы ў галерэі "Універсітэт культуры", сярод іншага, тэматычныя серыі "У кожнага свой крыж", "З правінцыйнага быцця", "Ню", "Скрыжаванні". Побач з гэтымі глінапіснымі карцінамі, якія ўражваюць назіральнасцю і гумарам, глыбіней абавольвання, трапінасцю псіхалагічных характарыстык, пераканальным увасабленнем жыццёвых тыпажоў, экспанаваліся мудрыя, "незямныя", але чалавечныя, дасціпныя сюжэты з графічнай серыі "Анёлы ў горадзе".

З разваг В. Калтыгіна пра канцэпцыю гэтага выставачнага праекта: "У кожнага свой крыж. У кожнага свае жыццёвыя скрыжаванні. Той, хто нешта хоча выказаць у мастацтве, заўсёды імкнецца асэнсавань працэс сваёй творчай працы, а значыць, здзейсніць аналітычны агляд, зразумець самога сябе як пачатак і канец суб'ектыўнага свету, таго спектакля, дзе ты і стваральнік, і дзейная асоба адначасова... Скрыжаванні. Мы аплеценныя і працяглыя струменямі і рухамі сваіх і чужых жарсцяў, памкненняў, думак, пачуццяў, дзеянняў... Мы заўсёды на скрыжаваннях і ў спалучэннях роздуму пра жыццё сваё і чужое. Мы заўсёды перад прышчэпкам рапзнаўняў, перад выбарам напрамку шляху, змен, пераўтварэнняў... Крыж. Класічны прышчэп скрыжавання, вось каардынаты, сімвал узроўню аднасці хрысціянства з Богам. Крыж — як сімвал чалавечага жыцця: гарызанталь нашага фізічнага існавання перасекнута вертыкальна памкненняў душы да спасціжэння сэнсу быцця, асэнсавання нашага зямнога існавання... Скрыжаванне — павязь з навакольным светам, з прыродай, з жыццёвым асяроддзем, аднаго з адным, мужчыны з жанчынай, сучаснага з мінулым і будучыняй, з памяццю пра продкаў і гісторыю; гэта мы і наша сумленне.... Прааналізаваўшы нека сваю творчасць, я прышоў да высновы, што ўвесь час знаходжуся на скрыжаваннях..."

Запаветы паводле Максіма

Як ні дзіўна, праект Калтыгіна-старэйшага "Скрыжаванні" быў прадстаўлены ў межах першага вернісажа яго сына. Выстаўка дэкаратыўных скульптур маладога кераміста Максіма Калтыгіна. "Testamentum" (ад лацінскага "запавет") выклікала ў наведнікаў галерэі не меншае захапленне, чым работы яго знакамітага бацькі. Паводле слоў М. Калтыгіна,

яго мэтай было стварэнне серыі керамічных дэкаратыўнай пластыкі малых формаў пад назвай "Біблія: Стары і Новы Запаветы" з наступнай перадачай часткі работ Рэспубліканскай псіхіятрычнай балышцы, дому-інтэрнату для дзяцей-інвалідаў, праваслаўнаму Свята-Елізаветінскаму манастыру. Працуючы над праектам, ён вывучаў літаратурныя крыніцы, тлумачэнні Святога Пісання; новая інфармацыя пашырыла ранейшыя веды. Досвед маладога мастака ўвасобіўся ў серыю работ, натхнёных паглыбленнем у падзеі Старога і Новага Запаветаў, у хрысціянскую сімволіку, вывучэннем жыцця святых. Сярод такіх твораў — "Дрэва", "Ной і тры сыны", "Плод", "Стоўпатарэнне", "Транат", "Св. Юрый — змеяборца". А побач — іншыя работы апошніх сямі гадоў...

Старэйшыя калегі шчыра віншавалі Максіма Калтыгіна з выстаўкай і прызнаваліся, што дасканаласці работ маладога мастака могуць пазайздросціць сталыя майстры, бо ён узняўся на творчую вышыню, дасягнуў манументальнасці ў стварэнні сваіх незвычайных скульптурных вобразаў. Мастацтвазнаўцы віталі М. Калтыгіна за тое, што ён, следам за бацькам, вывёў на першы план менавіта эстэтычную функцыю керамікі, але пры гэтым здолеў спраўдзіцца як ні да кога не падобны, самастойны, самакаштоўны творца...

Днямі Нацыянальная бібліятэка Беларусі наладзіла міжнародны вернісаж нацюрморта "Ціхае жыццё". З мастацкімі фота, жывапісам, графічнымі аркушамі тут арганічна спалучыліся творы Валерыя ды Максіма Калтыгіных, іх замежных калег. "Як малеча пачынае спасцігаць свет праз тыя прадметы, што знаходзяцца побач, так і кожны мастак пачынае спасцігаць свет свайго рамяства праз простыя прадметы. Прынамсі, керамісты пачынаюць з таго, што лепіць сасуды. А потым пераходзяць да ўвасаблення нейкіх значных тэм і вобразаў, звяртаючы ўвагу на філасофскі аспект прадметнага свету, на магчымасць перадаць свае адносіны да існага, асэнсоўваючы "ціхае жыццё" навакольных рэчаў — з іх стасункамі, дыялогамі, дамінаваннямі. Колькі розных выяў у жыцці, і праз іх, праз гэты прадметны свет мы выходзім на бясконцы плях пазнання", — так мяркуе Валерый Калтыгін.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Фота аўтара